

DE DOODSTRAF

Gerard Feller

DE DOODSTRAF

Uitgebreide editie

Gerard Feller

De doodstraf

Een literaire uitbreiding van het gelijknamige korte verhaal

© 2026 Gerard Feller

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur worden verveelvoudigd, opgeslagen of openbaar gemaakt, behoudens de uitzonderingen die de wet toestaat.

De beschreven innerlijke gedachten en nevenpersonages zijn literaire verbeelding.

1 — Onder de stad

B. wilde met zijn hoofd tegen de tralies beuken, maar hij wist dat elke beweging de aandacht van de bewakers kon trekken. Daarom bleef hij gehurkt zitten, de rug tegen een muur die koud en nat was als de binnenkant van een graf. Boven hem vierde Jeruzalem het feest van de bevrijding. Hier beneden bestond alleen de zekerheid van Rome.

Met zijn dertigen zaten ze opeengepakt in een ruimte die nauwelijks voor tien mannen geschikt was. De lucht smaakte naar roest, urine en angst. Uit de folterkamer ernaast klonk een kreet die abrupt werd afgebroken. Een oude gevangene fluisterde een psalm, maar verloor halverwege de woorden. Niemand vroeg waarom.

B. telde de voetstappen in de gang. Vier naar links. Stilte. Een grendel. Zeven terug. Hij had tijdens de opstand geleerd dat angst kleiner werd wanneer je haar in getallen opsloot. Toch bleef één zin door zijn hoofd dreunen: het is gebeurd met me. Niet de dood maakte hem bang, hield hij zichzelf voor, maar de manier waarop Rome een mens eerst van zijn waardigheid ontdeed.

Aan zijn polsen zat opgedroogd bloed. In gedachten zag hij opnieuw de binnenplaats waar de opstand was mislukt: een omgevallen kar, een soldaat met een speer, zijn eigen mes dat oplichtte. Hij had vrijheid geroepen. Een man was gevallen. Misschien twee. Nu hoorde hij in de verte het schuren van hout over steen.

2 — De prijs van verzet

Drie dagen eerder had de stad nog naar geroosterde kruiden en vers brood geroken. Pelgrims vulden de straten en ieder gerucht groeide sneller dan vuur in droog gras. De een sprak over een koning uit Galilea, de ander over belastingoproer. B. geloofde niet in koningen die zonder zwaard kwamen.

Zijn groep had wapens verborgen onder zakken graan. Het plan was eenvoudig: bij de wisseling van de wacht zouden zij een gevangene bevrijden, de wapenopslag plunderen en verdwijnen tussen de feestgangers. Eenvoudige plannen zijn gevaarlijk, had zijn vader ooit gezegd, omdat mensen vergeten hoeveel manieren er bestaan waarop eenvoud kan breken.

Een jongen die de poort moest openen kwam niet. Een Romeinse patrouille verscheen te vroeg. Iemand schreeuwde verraad. Daarna bestond de wereld uit metaal, stof en lichamen. B. herinnerde zich de schok waarmee zijn dolk een leren borstharnas raakte, het gezicht van de jonge soldaat daarboven en de verbazing in diens ogen. Geen monster, maar een jongen. Dat inzicht kwam één hartslag te laat.

In de cel hoorde B. de overlevenden fluisteren dat hij hun leider was geweest. Hij wilde hen tegenspreken. Leaders hebben een uitweg. Hij had slechts het hardst geroepen. Toen iemand hem vroeg of hij spijt had, antwoordde hij dat spijt een luxe van vrije mensen was. Maar in het donker zag hij steeds het gezicht van de soldaat terug.

3 — De ondervrager

De hoofdcipier heette Cassianus. Hij had handen als molenstenen en sprak zacht, zodat gevangenen naar hem toe moesten buigen om hun vonnis te verstaan. Die nacht liet hij B. uit de cel halen. Niet naar de folterkamer, maar naar een vertrek met een tafel, een olielamp en een kom water.

‘Namen,’ zei Cassianus. ‘Geef mij er drie en misschien sterf je snel.’ B. keek naar de kom. Op het water dreef een dunne laag stof. Hij dacht aan zijn makkers die zijn vrijheid hadden bezongen en hem nu wellicht vervloekten. ‘Ik ken alleen de mijne,’ antwoordde hij.

De cipier schoof een houten plankje naar voren waarop de aanklacht was gekrast: oproer, roof, moord. Drie woorden, genoeg voor één kruis. ‘Morgen zal de landvoogd het volk een gunst aanbieden,’ zei hij. ‘Feestpolitiek. Eén gevangene mag gaan. Maar verwacht geen wonder. Mensen houden van helden zolang helden op veilige afstand staan.’

B. lachte schor. ‘En u houdt van wetten zolang u de zweep vasthoudt.’ Cassianus sloeg hem eenmaal, nauwkeurig, zonder woede. B. proefde bloed. ‘Ik houd van orde,’ zei de cipier. ‘Jij hebt ontdekt wat orde kost.’

4 — Boven de kerkers

Boven de gevangenis werd nog voor zonsopgang onderhandeld. Priesters, raadslieden en Romeinse ambtenaren bewogen door gangen waarin marmer het geluid van hun sandalen terugkaatste. Niemand sprak over waarheid. Zij spraken over risico, rust en het uur waarop een menigte gevaarlijk kon worden.

De landvoogd had een man laten ondervragen die door sommigen koning werd genoemd. De beschuldiging was vreemd: geen verborgen dolken, geen geplunderde opslag, geen lijst met soldatennamen. Zijn misdaad leek te bestaan uit woorden die mensen vrijer maakten dan machthebbers konden verdragen.

Een secretaris legde twee dossiers naast elkaar. Het ene was dik van getuigenissen, bloed en eerdere arrestaties. Het andere bevatte tegenstrijdige verklaringen en haastig verzamelde aanklachten. Toch schoof de politiek zwaarder over de tafel dan bewijs. Buiten groeide het rumoer.

Beneden wist B. niets van deze afweging. Hij hoorde slechts deuren, bevelen en het eerste kraaien van een haan. Een medegevangene zei dat een onschuldige soms gevaarlijker was dan een moordenaar, omdat diens bestaan liet zien dat het systeem kon liegen. B. antwoordde dat ieder systeem loog. Maar de woorden bleven aan hem kleven.

5 — Het plein

Tegen de ochtend werden enkele gevangenen naar een rooster in de muur geduwd. Door de smalle openingen zagen zij een hoek van het plein. De menigte was geen enkel lichaam. Er waren nieuwsgierigen, bange burgers, betaalde schreeuwsters, pelgrims en mensen die hun kinderen op de schouders tilden.

Een stem van boven stelde een vraag. Het antwoord kwam eerst verspreid, daarna ritmisch. B. kon de woorden niet verstaan. Hij hoorde alleen hoe herhaling twijfel in zekerheid veranderde. Cassianus liep langs de cellen en liet zijn sleutelbos tegen de tralies tikken.

‘Ze kiezen,’ zei de oude gevangene. ‘Het volk kiest altijd wat het later ontkent gekozen te hebben.’ B. kneep zijn ogen dicht. Een onmogelijk verlangen kwam in hem op: dat zijn kameraden op het plein stonden en Rome voor één keer moest toegeven.

Toen klonk gejuich. Niet het warme gejuich van een overwinning, maar het scherpe geluid van een menigte die bloed rook. Een naam werd geroepen, onduidelijk door steen en afstand. Daarna volgde een woord dat iedereen begreep: kruisigen. De oude man naast B. begon te huilen. B. vroeg voor wie. ‘Voor ons allemaal,’ zei hij.

6 — De geselplaats

Aan de andere kant van de binnenplaats werd de man uit Galilea aan een lage paal gebonden. De soldaten voerden hun taak uit zoals vaklieden onaangenaam werk uitvoeren: methodisch, zonder de persoon te hoeven zien. Leren riemen sloegen neer. Metaal en botfragmenten aan de uiteinden scheurden de huid open.

Een jonge rekrut wendde zijn gezicht af. Zijn meerdere dwong hem opnieuw te kijken. ‘Medelijden maakt je traag,’ zei hij. Toch voelde de rekrut iets wat hij niet kon benoemen. De veroordeelde vloekte niet. Hij smeekte niet om vergelding. Tussen twee slagen door bad hij.

Toen de geseling voorbij was, brachten de soldaten een verbleekte mantel en een gevlochten kroon van doornige takken. Hun spel moest een waarschuwing zijn: zo zag een koning eruit wanneer Rome klaar met hem was. Ze bogen spottend en sloegen met een stok op de doornen.

Vanuit een gang ving Cassianus één blik van de veroordeelde op. Hij had honderden gebroken mannen gezien, maar deze man leek niet gebroken. Zijn lichaam bezweek; iets anders bleef staan. Twee mannen, twee doodvonnissen—en ergens werd besloten welke naam van de lijst zou verdwijnen.

7 — Vrij

De grendel schoof open. Twee bewakers trokken B. overeind en sleepten hem naar Cassianus. Hij verwachtte de folterkamer. In plaats daarvan lag zijn riem op tafel, naast het versleten koord waaraan ooit zijn mes had gehangen.

‘Je bent vrij,’ snauwde de cipier. B. staarde hem aan. ‘Een smerig politiek spel. Ze hebben iemand anders in jouw plaats veroordeeld. Maar jij en ik weten wie die soldaten heeft gedood. We zien je terug, en dan krijg je voor twee keer een beurt.’

B. bewoog niet. Vrijheid was een woord dat hij zo vaak had geroepen dat het zijn betekenis had verloren. Nu het werkelijkheid werd, vertrouwde hij het niet. ‘Wie?’ vroeg hij. Cassianus wees naar de deur. ‘Dat hoef jij niet te weten.’

Buiten verblindde de zon hem. Hij verwachtte een speer in zijn rug, gelach, een bevel dat hem terugriep. Niets kwam. De gewone wereld ging door alsof er niet zojuist een doodvonnis van de ene schouder op de andere was gelegd.

8 — Het feest van de overlevende

Zijn oude kompanen ontvingen hem met geschreeuw. Iemand sloeg een kruik wijn stuk tegen de muur. Een ander riep dat Rome had geknield voor de moed van het verzet. B. liet hen praten. Hij dronk omdat stilte vragen zou oproepen.

Ze wilden weten hoe hij de bewakers had misleid. Hij vertelde niet over het plein, de onbekende naam en het woord kruisigen. In plaats daarvan maakte hij een grap over Cassianus. Iedereen lachte harder dan nodig. Tegen middernacht zongen zij vrijheidsliederen en kroonden hem met een lap rode stof.

Maar telkens als iemand riep dat hij aan de dood was ontsnapt, hoorde B. de woorden anders: iemand anders niet. Hij zag in de wijn het gezicht van de jonge soldaat die hij had gedood. Nu verscheen daarnaast een gezicht dat hij nog nooit had gezien.

Een meisje van een jaar of negen stond in de deuropening. Haar vader trok haar snel weg, maar niet voordat zij vroeg: ‘Bent u de man voor wie ze iemand anders gaan doden?’ De kamer verstilde. B. zette de beker neer. ‘Kinderen horen te slapen,’ zei hij.

9 — De kater

Tegen de middag werd B. wakker op een vloer die plakte van de wijn. Zijn hoofd bonkte. Buiten klonk geschreeuw, eerst ver weg, daarna dichterbij. Geen oproer, besepte hij. Een stoet.

Hij waste zijn gezicht, maar het water nam de geur van de kerker niet weg. Op straat stroomden mensen richting de poort. Vrouwen huilden. Soldaten sloegen met de vlakke kant van hun speren ruimte vrij. Tussen de lichamen door zag B. een zware houten balk.

Hij had executietochten eerder gezien. Gewoonlijk keek hij toe met de afstandelijkheid van iemand die geloofde dat hij zelf nooit zo zou eindigen. Nu voelde ieder schurend geluid in zijn polsen. Hij wilde teruggaan, de deur sluiten en verder drinken. In plaats daarvan volgde hij de menigte.

Een koopman zei dat er drie mannen gekruisigd zouden worden. Twee waren misdadigers. De derde was een wonderdoener die zichzelf koning had laten noemen. ‘Onzin,’ zei een ander. ‘Hij heeft zieken geholpen.’ Een derde antwoordde: ‘Vandaag helpt niemand hem.’

10 — De man onder het hout

Toen de stofwolk optrok, zag B. hem. De veroordeelde was jonger dan hij had verwacht. Zijn gezicht was opgezwollen, zijn rug één open wond. Bloed liep vanuit een kroon van doornen langs zijn slapen en vermengde zich met stof. De dwarsbalk drukte op beschadigde spieren.

Hij viel. Het hout sloeg op de stenen. De menigte week terug en schoof meteen weer naar voren. Een soldaat vloekte en trok een man uit het publiek om de balk te dragen. De veroordeelde probeerde op te staan, niet uit kracht, dacht B., maar omdat ergens een taak op hem wachtte.

B. verschool zich achter een groep joelende mannen. Was dit degene die zijn plaats had gekregen? Had deze man ooit een soldaat met een mes aangevallen? Hadden zijn handen bloed vergoten? De handen die hij zag, waren gebonden en gezwollen.

Een vrouw naast B. fluisterde de naam Jezus. Zij sprak die niet als een beschuldiging, maar als een gebed. B. kende verhalen over hem: een leraar die vijanden liefhad en sprak over een koninkrijk dat niet met geweld kwam. Hij had erom gelachen. Nu liep dat koninkrijk bloedend aan hem voorbij.

11 — Ogen

Op het smalste deel van de straat stokte de stoet. Een ezelkar blokkeerde de doorgang. Soldaten schreeuwden, mensen duwden, kinderen huilden. Te midden van de chaos richtte Jezus zich op. Het leek onmogelijk dat hij nog bewust kon kijken.

Zijn ogen gleden langs de gezichten: de vrouwen die treurden, de soldaten, de nieuwsgierigen en de spotters. Toen bleef zijn blik rusten op B. Niet toevallig. Niet vluchtig. Alsof hij hem tussen honderden mensen had gezocht.

B. voelde hoe alles wat hij had verstoep zichtbaar werd: de eerste diefstal waarmee hij zijn moeder brood had gebracht, de trots toen mannen hem leider noemden, het mes, de soldaat, de leugen dat geweld hem zuiver had gehouden. Hij verwachtte afkeer in Jezus' ogen. Er was verdriet, maar geen verachting.

De straatgeluiden zakten weg. B. hoorde geen woorden en toch drong een boodschap door tot plaatsen waar taal niet kwam: Ik weet wie jij bent. Ik weet wat jij gedaan hebt. Ik ga verder. Hij greep de muur om niet te vallen. Toen bewoog de stoet opnieuw.

12 — Naar de schedelplaats

B. volgde op afstand. Iedere stap was een keuze om niet weg te vluchten. Buiten de poort werd de lucht ruimer en de mensen wreder. De executieheuvel lag kaal tegen de hemel. Palen stonden er als dode bomen.

De twee andere veroordeelden schreeuwden en verzetten zich. Jezus liet zich op het hout leggen. Toen de hamer viel, kromp B. bij iedere slag alsof de spijkers door zijn eigen polsen gingen. Hij wist hoe een kruisiging werkte: de veroordeelde moest zichzelf telkens optrekken om adem te halen.

Boven Jezus werd een bord bevestigd dat hem koning noemde. Sommige omstanders lachten. Anderen protesteerden tegen de woorden. Rome maakte van iedere titel een grap zodra er een lichaam onder hing.

B. stond achter een rots. Hij kon vertrekken. Zijn vrienden wachtten, de wijn was nog niet op, de stad bood duizenden stegen waarin een schuldige kon verdwijnen. Maar hij bleef. Voor het eerst wilde hij getuige zijn zonder zelf de loop van de geschiedenis met geweld te dwingen.

13 — De uren van schuld

De zon klom en de ademhaling aan de kruisen werd zwaarder. Soldaten verdeelden kleding en wierpen het lot. Een officier hield de tijd bij. Voor hem was de dood een rooster. Voor de vrouwen bij het kruis was iedere minuut een wond.

Een van de gekruisigden vervloekte Jezus. De andere verdedigde hem met haperende adem. B. hoorde flarden, maar zag hoe zelfs daar—tussen spijkers en spot—een belofte werd gegeven. Dat maakte hem woedend. Waarom kreeg een stervende misdadiger hoop terwijl hijzelf vrij rondliep?

Hij pakte een steen en wilde hem naar het bord boven Jezus werpen. Niet naar de man, hield hij zichzelf voor, alleen naar de leugen van dat koningschap. Zijn arm kwam niet omhoog. De steen viel uit zijn hand.

Jezus sprak over vergeving voor degenen die niet wisten wat zij deden. B. wilde roepen dat hij heel goed had geweten wat hij deed. Maar onder die waarheid lag een diepere: hij wist niet wat haat uiteindelijk van een mens maakte.

14 — Duisternis

Rond het midden van de dag veranderde het licht. Schaduwen werden breed en vreemd; gesprekken stierven weg. Zelfs de soldaten keken omhoog. Een duisternis drukte op de heuvel alsof de schepping haar ogen sloot.

B. hoorde Jezus roepen vanuit een verlatenheid die groter klonk dan lichamelijke pijn. Het was geen toneel en geen nederlaag die hij kon begrijpen. De man die anderen nabijheid had beloofd, ging door een eenzaamheid waar niemand hem kon volgen.

In die duisternis zag B. zichzelf weer in de kerker. Hij herinnerde zich de wens dat een ander zijn plaats zou innemen. Hij had niet gevraagd wie. Nu stond hij in het antwoord op zijn eigen laffe gebed.

Naast hem zei een oude vrouw: 'Hij draagt iets wat wij niet kunnen dragen.' B. vroeg wat zij bedoelde. Ze antwoordde niet. Op de heuvel boog Jezus zijn hoofd, maar nog niet in de dood. Hij leek te luisteren naar een stem die verder reikte dan Rome en de schuld van één gevangene.

15 — Volbracht

Toen het einde kwam, kwam het niet als het wegzakken van een verslagen man. Jezus verzamelde zijn laatste adem en sprak met een kracht die niet bij zijn gebroken lichaam paste. Volbracht. Daarna gaf hij zijn geest over.

De aarde bewoog. Stenen rolden, mensen gilden en de menigte vluchtte van de heuvel. Een Romeinse officier bleef staan en keek naar het kruis alsof zijn hele wereldbeeld was opengebroken. B. viel op zijn knieën.

Hij had gedacht dat vrijheid betekende dat een deur openging en niemand hem tegenhield. Nu begreep hij dat hij nog steeds gevangen zat: aan zijn woede, zijn heldenverhaal, zijn behoefte om schuld buiten zichzelf te leggen. De man aan het kruis had zijn Romeinse vonnis gedragen. De blik in de straat had iets diepers aangewezen.

Toen een soldaat de zijde van Jezus doorstak, wendde B. zich af. Niet omdat hij niets meer kon verdragen, maar omdat hij wist dat hij terug moest naar de plek waar zijn vrienden hem vierden. Hij moest hun zeggen dat zijn bevrijding geen overwinning was.

16 — De lege stoel

In het huis waren de kruiken opnieuw gevuld. De mannen juichten toen B. binnenkwam, maar hun stemmen doofden toen zij zijn gezicht zagen. Hij trok de rode lap van zijn hoofd en legde die op de lege stoel.

‘Rome heeft verloren,’ zei een makker. ‘Jij leeft.’ B. schudde zijn hoofd. ‘Iemand anders is gestorven.’ Hij vertelde over de tocht, de spijkers en de blik. Niet iedereen geloofde hem. Eén man noemde Jezus een zwakke dromer die de macht niet had gegrepen.

B. sloeg hem bijna. Zijn vuist was al gebald toen hij opnieuw de ogen van Jezus zag—verdriet zonder verachting. Langzaam opende hij zijn hand. Dat kleine gebaar kostte hem meer dan een gevecht.

Het meisje uit de deuropening verscheen weer. ‘Was hij boos op u?’ vroeg zij. B. zakte door zijn knieën. ‘Nee,’ zei hij. Zijn stem brak. ‘Dat was het ergste. En misschien ook het beste.’ Voor het eerst sinds zijn jeugd hilde hij waar anderen bij waren.

17 — De derde ochtend

De volgende dagen doolde B. door Jeruzalem. Hij vermeed de wachters en zocht tegelijk naar mensen die Jezus hadden gekend. Van een visser hoorde hij dat het graf bewaakt werd. Van een vrouw hoorde hij dat Jezus vergeving had geschonken aan mensen die niemand aan tafel wilde hebben.

Op de derde ochtend verspreidde zich een ongelooflijk gerucht: de steen was weg, het graf leeg, vrouwen hadden hem gezien. B. reageerde met de oude reflex van spot. Doden kwamen niet terug. Kruisen waren de enige beloften die Rome altijd hield.

Maar diep in hem bewoog hoop, gevaarlijker dan opstand. Als Jezus leefde, was de ontmoeting in de straat niet slechts de laatste blik van een stervende. Dan zou B. opnieuw gezien kunnen worden—volledig, zonder masker. Hij wist niet of hij daarnaar verlangde of ervoor vluchtte.

Cassianus vond hem bij een waterput. De cipier droeg geen helm. ‘Ik heb de executielijst bekeken,’ zei hij. ‘Zijn dood stond waar de jouwe had moeten staan.’ B. antwoordde: ‘Dat weet ik.’ Cassianus keek hem aan. ‘Nee,’ zei hij. ‘Je begint het pas te weten.’

18 — De naam

Weken later stond B. opnieuw bij de straat waar Jezus hem had aangekeken. De stenen waren schoon geregend, maar hij zag nog precies waar het bloed had gelegen. Cassianus stond naast hem. Ook het meisje was er, met haar hand veilig in die van haar vader.

‘Als hij werkelijk leeft,’ vroeg Cassianus, ‘wat doe jij dan met het leven dat je teruggekregen hebt?’ B. keek naar zijn handen. ‘Ik kan het verleden niet ongedaan maken,’ zei hij. ‘Maar ik kan weigeren er nog langer mijn koning van te maken.’

Aan het einde van de straat verscheen een vrouw die Jezus had gevolgd. B. wilde weggaan, maar zij hield hem niet tegen met een beschuldiging. Zij zei dat Jezus zijn volgelingen vrede had gewenst. Zelfs degenen die gevlucht waren. Zelfs degenen die hadden gefaald.

Toen sprak zij eindelijk zijn naam uit. Niet als de kreet van een opgezweept menigte. Niet als het opschrift op een dossier. Ze sprak hem alsof een naam teruggeven kon worden aan de mens die eronder verborgen zat.

‘Barabbas.’

Hij hief zijn hoofd. In zijn herinnering stond Jezus opnieuw onder de balk, gemarteld en bijna bezweken, maar met ogen waarin liefde sterker was dan het vonnis. Nu verstond Barabbas de onhoorbare woorden: Uit liefde voor jou ben Ik in jouw plaats gegaan.

De vrijgelaten man sloot zijn ogen. Voor het eerst voelde vrijheid niet als ontsnapping. Zij voelde als een weg waarop hij voortaan iedere stap aan Iemand anders te danken had.